

TEORIA ȘI PRACTICA APLICĂRII CONTRACTULUI DE TRANZACȚIE

IURIE MIHALACHE, DOCTOR ÎN DREPT, LECTOR UNIVERSITAR

La transaction est régie par les dispositions du Code civil et Code de procédure civile. Elle est définie comme un contrat par lequel les parties terminent un procès commencé ou par lequel elles évitent un procès qui pourrait apparaître, par des concessions réciproques, consistant en renoncements réciproques aux prétentions à condition que l'autre partie renonce au droit qui est litigieux ou douteux.

În virtutea principiului disponibilității, părțile aflate într-un conflict au posibilitatea de a soluționa problemele pe cale amiabilă, până a ajunge în instanță sau dacă una dintre părți a declanșat deja procesul, de a-l finaliza printr-o încheiere judecătorească având la bază o tranzacție de împăcare. Aplicarea în practică a tranzacției permite încetarea rapidă a procesului, dar și micșorarea cheltuielilor de judecată, economisirea timpului și stabilirea între părți a relațiilor de parteneriat.

Normele cu privire la tranzacție le găsim în Codul civil și Codul de procedură civilă, în schimb până în anul 2003 tranzacția a fost reglementată doar în Codul de procedură civilă din 1964 (în prezent abrogat). Cu această ocazie, în publicațiile științifice se menționa că "normele cu privire la tranzacție din legislația procesuală civilă sunt insuficiente și a devenit o necesitate ca contractul de tranzacție să fie reglementat în Codul civil". Astfel că după adoptarea noului Cod civil, legislația Republicii Moldova este considerată drept cea mai performantă la capitolul reglementării contractului de tranzacție, țara noastră fiind singura din spațiul ex-sovietic în care tranzacția este reglementată de normele Codului civil. O anumită influență asupra procesului de reglementării pe cale amiabilă a litigiilor dintre părți o exercită Legea cu privire la mediere nr.134/2007, chiar dacă în rapoartele de monitorizare se arată că aplicarea Legii cu privire la mediere la soluționarea cauzelor civile are un grad foarte redus. Deși în sistemul judecătoreesc național nu există încă o evidență a numărului de tranzacții judiciare, statistica altor state (cum sunt Federația Rusă, Belarusia, Ucraina etc.) denotă că numărul proceselor finalizate cu încheierea unor tranzacții de împăcare constituie 6-8% din numărul total al dosarelor.

Definirea. Tranzacția este contractul prin care părțile previn un proces ce poate să înceapă, termină un proces început sau rezolvă dificultățile ce apar în procesul executării unei hotărâri judecătorești (art.1331 Cod civil). O definiție asemănătoare a tranzacției este redată și în doctrină. Astfel, profesorul Gheorghe Durac menționează că tranzacția este o formă de conciliere realizată cu scopul de a rezolva diferendele unui litigiu pe cale amiabilă, făcând ca procesul să ia sfârșit, iar dacă procesul încă nu a început, să evite începerea lui. Conform definiției date de dna profesor Camelia Toader, tranzacția este o convenție bilaterală prin intermediul căreia părțile convin să-și facă concesii reciproce, în scopul de a pune capăt unui proces sau de a-l evita. Într-o altă formulare, profesorul Michel Morin, se expune că alegând să încheie contractul de tranzacție, părțile renunță la dreptul de a mai obține decizia judecătorească, asumându-și în schimb o serie de obligații adiționale, în scopul de a finaliza procesul pe cale amiabilă.

În ce ne privește, adăugăm că tranzacția este o judecată privată a litigiului, făcută chiar de părțile implicate în conflict. Pe calea tranzacției părțile au posibilitatea de a pune capăt conflictului până a ajunge în instanța de judecată, iar dacă procesul a început - posibilitatea de a-l înceta. Tranzacția este fructul real al discuțiilor, fiind cel mai eficient mijloc prin care persoanele își pot rezolva neînțelegerile. Importanța contractului de tranzacție poate fi exprimată prin dictonul că "o soluționare amiabilă a procesului este mai bună decât o hotărâre judecătorească", iar scopul și finalitatea tranzacției constau în stingerea litigiului. Pe această cale părțile își asumă anumite obligații reciproce - de a nu începe procesul în schimbul concesiilor făcute de cealaltă parte. În caz contrar, simpla renunțare sau recunoaștere a pretențiilor de către una dintre părți reprezintă un act unilateral, neobligând cu nimic cealaltă parte. Din acest considerent este necesar de a face o delimitare între contractul de tranzacție pe de o parte, respectiv renunțarea și recunoașterea acțiunii pe de altă parte. Deși ambele cazuri finalizează cu încetarea procesului, totuși renunțarea și recunoașterea acțiunii sunt acte juridice unilaterale, pe când tranzacția

reprezintă un contract întocmit în baza concesiilor (cedărilor) reciproce din partea părților .

Pentru a ne afla în fața unei tranzacții trebuie să existe: a) un drept litigios și/sau îndoielnic, de natură să dea naștere unui proces; b) intenția fermă a părților de a pune capăt litigiului ajuns în instanță ori de a înceta conflictul până ca acesta să ajungă în instanța de judecată; c) ambele părți să facă concesiile (renunțări) în legătură cu pretențiile care constituie obiectul litigiului dintre ele. Concesiile nu trebuie neapărat să fie egale. Trebuie doar să fie reciproce . Dacă lipsește cel puțin unul dintre elementele sus-menționate, atunci contractul nu va mai fi de tranzacție. Anume din acest considerent, în literatura de specialitate poate fi întâlnită opinia potrivit căreia tranzacție ar dezavantaja una dintre părți și ca exemplu fiind aduse victimele unui accidente de circulație. Compania de asigurări le propune contractul de tranzacție și persoanele nu au decât două variante: să semneze sau nu. În asemenea situație tranzacția devine un veritabil contract de adeziune, în fața căruia persoanele sunt pusă să aleagă între a adera sau nu, neavând libertatea de a discuta termenii contractului .

Natura juridică. În literatura de specialitate există dispute cu referire la natura juridică a tranzacției. Cele mai frecvente întrebări se referă la faptul dacă tranzacția are natură juridică materială sau procesuală? În doctrina sovietică (R.Gukasean) se considera că instituția tranzacției prezintă o natură juridică procesuală și acest punct de vedere era argumentat prin faptul că: a) tranzacția este reglementată de normele dreptului procesual; b) prin intermediul tranzacției poate fi finalizat un proces de judecată; c) pentru a produce efecte juridice tranzacția necesită a fi confirmată de instanța judecătorească . În prezent această opinie își găsește continuitate la unii autori ruși, precum M.Scuratovscaia, I.Țimțba, I.Culicova .

A doua categorie de autori (A.Bloșenco, M.Rojcova, D.Davâdenco) sunt de părerea că tranzacția este un contract civil obișnuit , iar în calitate de argument este adusă legislația multor state europene, precum Germania, Grecia, Spania, Italia, Franța, în care tranzacția este reglementată de codurile civile. În schimb alți autori (O.Bezborodova, I.Orlova, A.Abrașitov) consideră că contractul de tranzacție are o natură juridică dublă și prezintă în sine nu doar un act material, dar și procesual în același timp . "Esența tranzacției nu trebuie redusă doar la dreptul material (în sensul de contract civil) sau drept procesual (acțiuni orientate spre încetarea procesului) fiindcă tranzacția reprezintă un fenomen juridic complex, pentru înțelegerea căruia este necesară și o analiză complexă" . Tranzacția trebuie să corespundă, pe de o parte, cerințelor înaintate față de actele juridice, iar pe de altă parte, să fie respectată consecutivitatea acțiunilor stabilite de normele dreptului procesual civil .

Într-o altă viziune (Gh.Durac) se accentuează că tranzacția (judiciară) este acordul intervenit între părți sub formă de contract judiciar și exprimat în fața instanței de judecată, care, fără a interveni, constată doar existența acestui acord . Bineînțeles, cu această abordare nu putem fi de acord pe motiv că nu corespunde realităților juridice din Republica Moldova. În legislația națională lipsește conceptul de contract judiciar. Totodată, există și autori care tratează greșit natura juridică a tranzacției. Dâșii motivează că tranzacția reprezintă o hotărâre judecătorească din motiv că se afla într-o strânsă legătură cu activitatea instanței de judecată: este confirmată de instanța judecătorească și duce la încetarea procesului . Însă abordarea respectivă este absolut eronată fiindcă tranzacția și hotărârea judecătorească sunt două acte diferite. Tranzacția poate lua locul unei hotărâri judecătorești, dar nici într-un caz nu se confundă cu aceasta din urmă. Prin faptul că instanța confirmă (omologhează) contractul de tranzacție, nu trebuie de înțeles că instanța ar emite o nouă hotărâre cu referire la aceeași pricină. Hotărârea a fost luată deja de părți prin intermediul tranzacției, iar instanța judecătorească doar confirmă faptul consumat - decizia părților de a se împăca, fără a interveni în această înțelegere.

În doctrina autohtonă de drept procesual civil tranzacția este considerată a fi act de dispoziție. Se menționează că în virtutea principiului disponibilității, reclamantul sau părțile pot decide încetarea procesului prin exercitarea unor acte de dispoziție, cum ar fi renunțarea reclamantului la acțiune sau încheierea unei tranzacții de împăcare" . În acest sens cunoaștem că Codul de procedură civilă distinge trei tipuri de acte de dispoziție: hotărârile, încheierile și ordonanțele. Prin urmare, se consideră că tranzacția de împăcare ar constitui un act de dispoziție deoarece este adoptată prin intermediul unei încheieri

judecătorești. Expunându-ne părerea, subliniem că asimilarea tranzacției cu un act de dispoziție este total eronată, fiindcă nu tranzacția servește ca act de dispoziție, ci încheierea judecătorească prin care se dispune confirmarea contractului de tranzacție și încetarea procesului.

Pentru a oferi un răspuns bine argumentat la problema naturii juridice a tranzacției, considerăm necesar de a apela la originile acestei instituții, și anume în Roma Antică. La romani tranzacția făcea parte din categoria contractelor nenumite și era o convenție dintre două persoane prin care se punea capăt unei neînțelegeri (unui litigiu). Termenul de "tranzacție" provine de la cuvântul latin *transactio*, unde *trans* însemna "peste", iar *actio* - "acțiune; mijloc procesual prin care persoana își putea apăra drepturile subiective". După cum menționează ilustrul romanist rus D.Dojdevs, în dreptul clasic roman prin *transactio* se punea capăt unor litigii și pretenții, dar încă nu era recunoscut ca contract de sine stătător, în schimb sta la baza apariției multor altor contracte - de naștere, modificare sau stingere a unor raporturi juridice, de predare a bunurilor etc., deoarece prin intermediul unor astfel de contracte era posibil de a face unele cedări reciproce. Conform studiilor aceluiași autor, deja la finele epocii clasice *transactio* a devenit contract de sine stătător, fiind încadrat în categoria contractelor nenumite (*contractus innominatus*), iar în dreptul lui Iustinian *transactio* a obținut o recunoaștere deplină. Profesorul rus D.Davâdenco ajunge la concluzia că în dreptul roman tranzacția reprezenta în sine un institut al dreptului material (contract), dar care avea consecințe de ordin procesual (înceta desfășurarea unui proces). Același autor menționează că doctrina rusă din secolele XIX-XX a examinat tranzacția prioritar ca o instituție de dreptului civil, calificându-o drept un contract de sine stătător.

Analizând legislația altor state aflăm că instituția tranzacției este reglementată în mare parte de dreptul material. De exemplu, în Codul civil al Italiei tranzacția (*transazione*) este prevăzută în Secțiunea 25 Titlu III "Despre unele categorii de contracte" a Cărții 4 "Despre obligații" (art.1965-1976). În Franța tranzacția (*transaction*) este stabilită în Titlu 15 Cartea III "Cu privire la modurile de dobândire a bunurilor" din Codul civil (art.2044-2058), iar articolul 2044 indică expres că tranzacția, în calitate de contract, poate înceta un litigiu, dar și preîntâmpina apariția lui în viitor. În Germania tranzacția este reglementată într-un capitol separat din Cartea II ("Despre obligații") (art.779-780). Astfel, ajungem la concluzia că tranzacția este un contract civil, dar cu elemente care o situează la granița dintre dreptul material și cel procesual. Dacă Codul civil tratează tranzacția în calitate de contract, care ia formă scrisă și exprimă voința clară a părților de a pune capăt unui conflict, atunci Codul de procedură civilă o reglementează punând pe primul plan încheierea judecătorească care confirmă tranzacția intervenită între părți și încetează procesul. Dar faptul că instanța de judecată examinează în cadrul ședinței tranzacția părților nu trebuie să ne determine a crede că tranzacția ar fi un act de dispoziție. Or, instanța doar confirmă (recunoaște, aprobă, omologhează) învoiala părților, conferindu-i astfel o forță juridică obligatorie, dar nu alterează cu nimic esența și natura de contract civil al tranzacției. Considerăm că o asemenea abordare a tranzacției este cea mai corectă în raport cele expuse până acum în literatura de specialitate.

Tranzacția judiciară. Statistica Uniunii Europene arată că în 80% dintre cazuri tranzacțiile contribuie la soluționarea conflictelor până ca părțile să ajungă în instanța de judecată și doar 20% dintre conflicte ajung a fi soluționate pe cale judiciară. Se înțelege astfel că tranzacția de împăcare poate fi încheiată până ca părțile să ajungă în faza judiciară, o astfel de tranzacție fiind obișnuită. Însă dacă procesul de judecată a demarat, părțile se pot înfățișa oricând în fața instanței pentru a solicita darea unei hotărâri care să consfințească învoiala lor și în acest caz suntem în fața unei tranzacții judiciare. Judecătorul este obligat să le explice părților dreptul lor de a-și tranșa litigiul prin întocmirea tranzacției, cât și efectele acestui act, însă nu este în drept să se pronunțe asupra soluției care ar putea fi luată în cazul lipsei tranzacției de împăcare.

Tranzacția dobândește putere juridică din momentul confirmării de către instanța de judecată, adică din momentul omologării. Dacă una dintre părți nu-și va onora obligațiile asumate prin contract, în privința ei va putea fi aplicată executarea silită (art.1333 alin.(2) Cod civil). Până la confirmarea de către instanță tranzacția reprezintă o simplă înțelegere dintre părți care nu duce la încetarea procesului. Mai mult decât atât, în caz de nerespectare a angajamentelor de către una din părți, executorul judiciar nu va avea dreptul să intervină. Din acest considerent, contractul de tranzacție încheiat în scopul

finalizării unui proces de judecată necesită a fi aprobat de către instanță. Dar nu trebuie să credem că tranzacția judiciară ar reprezenta un act judecătoresc. Chiar dacă la prima vedere s-ar putea crede că contractul de tranzacție se apropie de actul judecătoresc, totuși în esență se deosebește de efectele de natură procedurală ale acestuia pentru că nu are valoare de act autentic și nici forță executorie, dobândind doar o anumită autoritate, care împiedică redeschiderea conflictului. În calitate de act judecătoresc este considerată încheierea instanței care, având la bază contractul de tranzacție dintre părți, va dispune încetarea procesului. De aici reies toate diferențele care marchează specificul tranzacției în raport cu alte acte juridice.

Codul de procedură civilă stabilește că înainte de a confirma tranzacția, instanța explică părților efectele acestor acte de procedură, apoi pronunță o încheiere prin care dispune încetarea procesului (art.212 alin.(5)). În încheiere trebuie să fie prevăzute și condițiile tranzacției pe care instanța de judecată o confirmă. Mai apoi instanța va elibera titlu executoriu și partea interesată se va adresa executorului judecătoresc, solicitând executarea hotărârii. Dacă ulterior confirmării tranzacției una dintre părți va dori reluarea aceluiași proces, făcând în acest sens o nouă adresare în judecată, instanța judecătorească va emite o încheiere de încetare a procesului pe motiv că între aceleași părți, cu privire la același obiect și pe aceleași temeuri există deja o tranzacție de împăcare (art.265 lit.d)). Deși mai rar, există posibilitatea ca instanța judecătorească să nu confirme tranzacția părților. În astfel de situație instanța va pronunța o încheiere motivată urmând ca pricina să fie examinată în fond (art.212 alin.(6)).

În practică sunt frecvente cazurile când părțile încheie contracte de tranzacție, dar cu nerespectarea normelor de procedură, iar instanța, deși recunoaște că tranzacția reprezintă voința reală a părților, nu o poate lua ca temei. Ca exemplu aducem o speță în care SA "Banca de Finanțe și Comerț" a încheiat cu G.Ț. un contract de tranzacție cu privire la rambursarea benevolă a creditului restant în sumă totală de 143.000 lei. Conform prevederilor contractului, G.Ț. s-a obligat să achite o dobândă de 15% anual, iar în caz de nerespectare a graficului stabilit, dobânda va fi de 20% anual și penalitatea de 0,15%. Pârâtul nu a respectat prevederile tranzacției, iar Banca s-a adresat cu acțiune în judecată. Instanța a respins cererea reclamantului motivând că nu poate reține ca temei contractul de tranzacție, întrucât acesta nu a fost omologat. În conformitate cu art.1333 din Codul civil, tranzacția are între părți autoritatea lucrului judecat și este susceptibilă de executare silită doar după omologare. Astfel, tranzacția necesită mai întâi să fie aprobată de instanța judecătorească (omologată) și acest lucru trebuia să-l facă reclamantul, el fiind persoana interesată în executarea silită a tranzacției. Deoarece omologarea nu a fost efectuată, instanța judecătorească a hotărât că acțiunea SA "Banca de Finanțe și Comerț" către G.Ț. privind încasarea sumei se respinge ca fiind neîntemeiată (Hotărârea Judecătoriei Fălești din 03 iulie 2012, dosarul nr.2-577/12).

Tranzacția în procedura de executare. Împăcarea părților poate avea loc și în faza de executare a hotărârii judecătorești, iar condițiile de realizare sunt prevăzute în Codul de executare, la art.62, denumit "Concilierea părților în procedura de executare". Executorul judecătoresc va emite o încheiere de intentare a procedurii de executare, iar părțile sunt obligate să se prezinte pentru a fi stabilite condițiile de executare, inclusiv posibilitatea de împăcare. În cazul în care părțile aleg împăcarea, executorul judecătoresc întocmește un proces-verbal în care consemnează condițiile tranzacției. Acest proces-verbal servește drept temei pentru încetarea procedurii de executare și este un document executoriu. Dacă una dintre părți nu se prezintă ori împăcarea nu finalizează cu încheierea unei tranzacții, executorul judecătoresc consemnează faptul într-un proces-verbal și continuă urmărirea patrimoniului debitorului (art.62 alin.(3)). Procesele-verbale nu pot fi contestate.

Anumite controverse pot apărea atunci când o parte înaintează cerere de apel (sau de recurs) apoi recurge la încheierea tranzacției de împăcare, întărită prin procesul-verbal al executorului judecătoresc. Instanța poate dispune încetarea procesului în baza unui astfel de act? Răspunsul este negativ fiindcă instanța trebuie mai întâi să confirme contractul de tranzacție (în temeiul art.1333 CC), după care să dispună încetarea procesului (în temeiul art.375 CPC). Procesul-verbal de conciliere întocmit de executorul judecătoresc nu poate ține loc de confirmare judecătorească. Ca dovadă aducem o speță. La 16.07.2010, ÎCCA "Angrocoop" a înaintat acțiune în judecată către Fundația "Salvați copiii străzii", solicitând încasarea forțată a unei datorii. Prin hotărârea

Judecătoria Economică de Circumscripție acțiunea reclamantului a fost admisă integral. Nefiind de acord, Fundația "Salvați copiii străzii" a declarat apel, după care la îndemnul executorului judecătoresc a încheiat o tranzacție de împăcare, întărită prin procesul-verbal al executorului judecătoresc (art.62 Cod de executare). Curtea de Apel Economică a constatat că tranzacția corespunde cerințelor și a considerat necesar de a anula hotărârea atacată și a dispune încetarea procesului în corespundere cu art.375 alin.(3) CPC. Fiind în dezacord cu decizia instanței de apel, reclamantul a declarat recurs. Curtea Supremă de Justiție a decis casarea deciziei instanței de apel cu transmiterea cauzei spre rejudecare. Curtea s-a pronunțat că atare concluzie a instanței de apel este eronată, contravine normelor de procedură civilă și normelor legii materiale. Curtea de Apel Economică se referă în decizia sa la prevederile art.375 alin.(3) CPC, care prevede că în caz de renunțare la acțiune sau de confirmare a tranzacției dintre părți, instanța de apel anulează hotărârea atacată și dispune încetarea procesului. Dar în materialele dosarului lipsesc probe în confirmarea faptului că reclamantul a renunțat la acțiune. Mai mult, printre temeiurile de încetare a procesului prevăzute la art.265 CPC se găsește și temeiul prezenței unei tranzacții de împăcare între părți (lit.d)), doar că norma invocată stabilește condiția ca tranzacția să fie confirmată de instanță. În speță, la materialele dosarului este anexat procesul-verbal de conciliere, întocmit în cadrul executării hotărârii instanței de fond de către executorul judecătoresc. Articolul 265 CPC nu prevede încetarea procesului în acest caz .

Nulitatea tranzacției. Dacă instanța de judecată constată că împrejurările ce stau la baza obiectului litigiului sunt eronate sau contrare legii, poate declara nulitatea contractului de tranzacție. În funcție de gravitatea încălcărilor, poate fi declarată nulă întreaga tranzacție sau anumite clauze din contract. În acest sens Codul civil stabilește că tranzacția poate fi declarată nulă pentru temeiurile generale de nulitate a actelor juridice, iar excepție în acest sens este eroarea de drept (art.1334). Temeiuri generale de nulitate avem situațiile în care încheierea contractului s-a făcut cu nerespectarea condițiilor de validitate, și anume: a) dacă contractul a fost încheiat cu nerespectarea prevederilor legii; b) la momentul încheierii contractului părțile nu aveau capacitatea necesară; c) consimțământul exprimat a fost viciat; d) obiectul este ilicit; e) cauza este ilicită și amorală; f) nu a fost respectată forma cerută de lege.

După cum s-a menționat, nu reprezintă ca temei de nulitate a tranzacției eroarea de drept. În scopul de a înțelege mai bine ce reprezintă o eroare de drept, mai întâi este necesar de a face diferența dintre cele trei categorii de erori prevăzute de Codul civil: eroarea considerabilă, de fapt și de drept. Legea stabilește că poate fi declarat nul doar actul juridic încheiat în baza unei erori considerabile (art.227 alin.(1) Cod civil). Astfel, pentru ca eroarea să constituie temei de anulare a actului juridic civil este necesar ca ea să fie considerabilă, în sensul că elementul asupra căruia reprezentarea este falsă să fie determinant pentru încheierea actului , adică dacă realitatea ar fi fost cunoscută din start, actul nu s-ar mai fi încheiat. În același timp, pentru ca eroarea să fie considerabilă este necesar ca reprezentarea falsă să se refere la: natura actului juridic, calitățile substanțiale ale obiectului, părțile actului juridic (art.227 alin.(2) Cod civil).

Eroarea de fapt este reprezentarea greșită a unei situații faptice la încheierea actului juridic (referitoare la obiectul actului, calitățile lui, persoana cocontractantului etc.), pe când eroarea de drept este o reprezentare greșită a existenței sau conținutului normelor de drept (cu excepția normelor imperative ori a celor ce privesc ordinea publică) . Dar așa cum s-a menționat, prezența erorii de drept nu poate duce la nulitatea contractului de tranzacție (art.1334 Cod civil). O abordare mai largă a acestui aspect este redată în următoarea speță: - La 15.09.08 SRL "Moldasig" și G.S. au încheiat o tranzacție de împăcare prin care au convenit asupra mărimii prejudiciului material de 48.781 lei cauzat automobilului reclamantului în rezultatul accidentului rutier. Conform tranzacției, suma de asigurare acoperă tot prejudiciu, inclusiv pentru deteriorarea automobilului, cheltuielile de transport, venitul ratat ș.a., iar în schimb pătimitul declară că nu are și nu va avea pretenții față de compania de asigurări. La 08.10.08 reclamantul S.G. a obținut Raportul de expertiză a Centrului Național de Expertize Judiciare, conform căruia suma prejudiciului material cauzat a fost estimată la 82.698 lei, ceea ce reprezintă cu 33.916 lei mai mult decât suma estimată de SRL "Moldasig". Ținând cont de diferența mare de prejudiciu evaluat, S.G. a depus o cerere în judecată solicitând plata diferenței, dar și declararea nulă a tranzacției de împăcare, încheiată cu SRL "Moldasig", pe motiv de eroare considerabilă. Reclamantul invocă că tranzacția de împăcare a fost semnată de el din neștiință, ceea ce reprezintă un act juridic afectat de eroare, făcând trimitere la prevederile art.227 din Codul civil, că

actul juridic încheiat în baza unei erori considerabile, poate fi declarat nul de instanța de judecată.

Curtea Supremă de Justiție a respins acțiunea, motivându-și decizia prin faptul că nici unul din elementele de falsă reprezentare, ce ar constitui temei de considerare a tranzacției ca afectată de eroare, nu a fost probat în cadrul examinării litigiului. Natura contractului a fost clară pentru reclamant și el nu putea să creadă că încheie un alt contract decât cel de împăcare. Valoarea prejudiciului cauzat a fost constatată de comun acord dintre părți prin determinarea elementelor deteriorare a automobilului, pieselor care urmează a fi înlocuite sau reparate, costul lor. De asemenea, nu s-a constatat eroarea asupra părților, deoarece identitatea fizică, civilă și alte calități ale reclamantului nu determină caracterul de eroare la încheierea tranzacției. Apariția ulterioară a concluziei de expertiză prin care reclamantul își întemeiază cerințele de majorare a prejudiciului nu constituie un temei de constatare a nulității actului juridic afectat de eroare. Justificarea unei alte sume prin raportul de expertiză nu poate fi considerată ca eroare, cu atât mai mult că evaluarea prejudiciului conform raportului de expertiză a apărut după încheierea tranzacției. Astfel, la momentul încheierii tranzacției reclamantul nu a fost dus în eroare, deoarece părțile inclusiv și reclamantul a fost de acord cu suma calculată de SRL "Moldasig", reieșind din prețurile medii de la stațiile de deservire tehnică și prețurilor medii a uzinelor producătoare. Reclamantul a avut acces liber la dosarul de daune, a cunoscut calculele efectuate, nu a prezentat alte informații privitor la costuri. Toate acestea demonstrează că eroarea la încheierea tranzacției nu a avut loc .

Într-o alt caz, aflat pe rol în cadrul Judecătoria Ciocana, mun. Chișinău, soția și-a amenințat soțul cu care se afla în proces de divorț, că dacă nu acesta nu va renunța la drepturile părintești asupra copiilor și nu-i va acorda în proprietate automobilul, va scrie plângeri la locul de muncă. Aflându-se sub presiune, soțul a recurs la încheierea unui contract de tranzacție, renunțând la drepturile părintești și la automobil. Ulterior însă s-a adresat cu acțiune în judecată solicitând declararea nulității tranzacției și restabilirea dreptului de proprietate. În ședința de judecată s-a constatat că pârâta a întreprins împotriva soțului o serie de acțiuni: 1) plângere în Procuratura sect. Ciocana privind atragerea la răspundere penală a fostului soț pentru faptul că i-ar fi sustras de la domiciliul geanta cu documente și bani; 2) plângere la locul de muncă pe același fapt de sustragere de la domiciliu a genții personale și învinuindu-l în acțiuni imorale. Instanța a constatat că acțiunile pârâtei în raport cu fostul ei soț au constituit o violență psihică. Pârâta a făcut amenințări de natură morală îndreptate spre compromiterea reputației profesionale a reclamantului, care în mod real pot duce la eliberarea lui din serviciu. Sub presiunea acestei violențe psihice reclamantul a fost nevoit să semneze contractul de tranzacție prin care a renunțat la drepturile părintești asupra copiilor și la dreptul de proprietate asupra autovehiculului. În final, instanța de judecată a recunoscut ca fiind nulă tranzacția de împăcare încheiată între reclamant și pârât (Hotărârea Judecătoria Ciocana din 07.02.2012, dosarul nr.2-244/12).

Concluzii. Efectuând o generalizare a informației abordate, concluzionăm că în condițiile sistemului judecătoresc al Republicii Moldova tranzacția reprezintă un mijloc foarte eficient de soluționare a unor litigii dintre părți. Prin intermediul contractului de tranzacție instanțele judecătorești își pot reduce substanțial sarcina de lucru, economisind timp, dar și alte cheltuieli aferente unui proces de judecată.

Constatăm că în Republica Moldova cazurile de încetare a proceselor de judecată în temeiul unor contracte de tranzacție sunt rare, iar motivul principal ar consta în înțelegerea eronată a instituției tranzacției de către participanții la proces. Fiind reglementată în Codul civil și Codul de procedură civilă, unii participanți la proces înțeleg greșit că tranzacția s-ar aplica în mod exclusiv litigiilor de drept civil, nu și celor de dreptul muncii, drept ecologic, drept contravențional sau dreptul familiei. Anume în scopul de a evita astfel de situații pe viitor și luând ca exemplu legislația altor state (România, Franța, Italia, Germania), considerăm oportun ca în cele mai relevante acte normative (Codul contravențional, Codul muncii, Codul familiei, Codul electoral etc.) să fie introduse mențiuni speciale cu privire la dreptul părților într-un proces de a recurge la încheierea contractului de tranzacție, ca modalitate alternativă de soluționare a conflictului.

Din nefericire, atât Codul civil, cât și Codul de procedură civilă nu face o delimitare clară între tranzacția încheiată în scopul încetării unui conflict în afara

procesului de judecată, de tranzacția de încetare a unui proces de judecată. De exemplu, în România există tranzacție obișnuită și tranzacție judiciară; în Federația Rusă - tranzacție de împăcare ("мировая сделка") și acord de împăcare ("мировое соглашение"). Totodată, este necesar de a acorda părților posibilitatea încheierii tranzacțiilor judiciare și cu referire la o parte din pretenții. Suntem de părerea că pe această cale orice tranzacției, fie ea și parțială, va servi un imbold pentru ca părțile să ajungă la compromis și în privința celorlalte clauze, neacoperite încă de tranzacție.

Analizând modul de aplicare a legislației în dosarele finalizate cu încheierea tranzacțiilor, am constatat că instanțele judecătorești deseori aplică sintagma "tranzacție de împăcare", în timp ce Codul civil și Codul de procedură civilă utilizează termenul de "tranzacție". Adjectivul "de împăcare" se dovedește a fi superfluu și necesită a fi exclus din vocabularul juridic. Utilizarea acestuia se datorează unei obișnuințe moștenite din Codul procesual civil vechi, conform căruia părțile erau în posibilitatea de a încheia o tranzacție de împăcare, această împăcare servind drept temei pentru încetarea procesului. Totodată, ținând cont că în vechiul Cod civil contractele erau denumite și tranzacții, unii judecători încearcă a evita confuzia în acest sens, specificând că confirmă anume o "tranzacție de împăcare" și nu orice alt contract. În realitate, confuzie nu poate fi deoarece în Codul civil tranzacția este reglementată doar la art.1331-1338 și întrebuințată cu un singur sens, cel de tranșarea amiabilă a litigiului.

Semne de întrebare apar și în legătură cu termenul de "omologare" prevăzut la art.1333 alin.(3) din Codul civil. Formularea respectivă se află în dezacord cu terminologia din Codul de procedură civilă care utilizează un alt termen, mai uzual, numit "confirmare". În acest context, pentru a evita neclaritățile cu referire la multiplele denumiri ale aceluiași termen din legea materială și cea procesuală, recomandăm modificarea art.1333 alin.(3) din Codul civil prin înlocuirea cuvântului "omologare" cu expresia "confirmare de către instanța judecătorească".